

Нещерет В. О.

Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв

МАРІЯ ЗАНЬКОВЕЦЬКА ЯК СИМВОЛ НАЦІОНАЛЬНОГО ДУХУ: ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНИЙ ВИМІР СЦЕНІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Метою статті є висвітлення історико-культурного значення сценічної діяльності Марії Заньковецької в контексті розвитку української національної культури. Методологічну основу дослідження становить міждисциплінарний підхід, що поєднує історико-культурний та мистецтвознавчий методи аналізу.

Історико-культурний метод застосовано для з'ясування соціально-політичного контексту, в якому формувалась та реалізовувалась творча діяльність Марії Заньковецької, а також для окреслення культурних тенденцій українського театру другої половини XIX – початку XX століття. Мистецтвознавчий підхід дав змогу проаналізувати особливості акторської гри Заньковецької, її сценічну мову, міміку, емоційне навантаження ролей, а також реценцію глядацької аудиторії. Використано елементи біографічного методу для реконструкції життєвого шляху актриси. Застосовано принцип історизму, що забезпечив комплексний аналіз сценічної діяльності акторки у взаємозв'язку з епохою.

У статті досліджується сценічна діяльність М. Заньковецької як ключового чинника формування української національної ідентичності в культурному просторі кінця XIX – початку XX ст. Зосереджено увагу на тому, як через образи, створені акторкою, виявився глибинний духовний код українського народу, відображалися соціальні, моральні та національні ідеї.

Автор аналізує, як Заньковецька в умовах імперської заборони українського слова зуміла сформувати нову художню парадигму, що поєднувала естетичне й ідеологічне. Розглядається її співпраця з представниками «театру корифеїв», зокрема М. Кропивницьким й І. Карпенком-Карим, як важливий етап становлення українського професійного театру. У центрі дослідження – роль Заньковецької у збереженні національної традиції, відтворенні фольклорної спадщини, формуванні національного жіночого образу. Акцентовано на її впливі не лише як акторки, а й як культурного діячі, чия сценічна практика набула символічного змісту для українського національного духу, що поєднує мистецький хист, громадянську позицію та історичну пам'ять. Її образ став знаковим для формування українського культурного канону, а творчість – джерелом ідентичності для наступних поколінь.

Ключові слова: *Марія Заньковецька, історико-культурний аспект, сценічна діяльність, «театр корифеїв».*

Постановка проблеми. Марія Заньковецька – одна із найбільш знакових постатей українського театру кінця XIX – початку XX століття, яка відіграла важливу роль у розвитку національної театральної культури. Її сценічна діяльність, стала не лише важливим етапом у становленні українського театру, але й символом національного відродження, духовного та культурного протистояння в умовах політичного і культурного поневолення. Внесок Заньковецької в культурний простір України виходить за межі театрального мистецтва, адже її роль як актриси, педагогині і культурної діячки сприяла формуванню нових культурних стандартів, поширенню національних ідеалів і створенню вітчизняного театру як важливої частини національної ідентичності.

Одним із головних аспектів її діяльності була здатність поєднувати глибоке проникнення в психологію персонажів з виразним національним колоритом, що стало можливим завдяки її тісному зв'язку з народною культурою. Проте досі існує низка не до кінця вивчених аспектів її творчості, зокрема, роль Марії Заньковецької в контексті національно-культурного руху, її вплив на формування театрального канону і, зрештою, на формування української національної ідеї через сценічне мистецтво.

Незважаючи на численні публікації про її творчість, є потреба в детальному історико-культурному дослідженні, яке б розкривало Заньковецьку не тільки як актрису, а й як культурну ідею, як носія національних цінностей, чий сценічний образ

стали виразниками боротьби за культурну автономію та національну ідентичність України. Важливим є також розгляд Заньковецької в контексті «театру корифеїв», який сформував нову модель театрального мистецтва в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питання життя та творчості М. Заньковецької почали висвітлюватись з часу театрального триумфу актриси. Провідні театрознавці, театральні критики, історики: С. Петлюра [10], І. Нечуй-Левицький [9], П. Рулін [12] присвячували їй численні публікації. Науковим осмисленням творчості великої актриси займалися В. Чаговець [15], С. М. Дурилін [3], Н. Богомолець-Лазурська [1]. Докладно досліджує творчий шлях М. Заньковецької український театрознавець В. Ревуцький [11]. Серед сучасних дослідників варто назвати Г. В. Самойленко, А. О. Гладишева, Л. А. Дорохіна, які приділяли свою дослідницьку увагу питанням творчості актриси на Чернігівщині [8]. Науковець В. Левченко аналізував історію успіху актриси під час гастрольних виступів актриси в Одесі [7]. Підґрунтям для підготовки статті стала праця В. Корнійчука [6] в якому міститься дослідження психологічних особливостей творчості актриси, а також зібрані спогади сучасників про М. Заньковецьку, а також статті, документи, листування. Попри численні публікації, ще залишається низка маловивчених моментів творчості Марії Заньковецької.

Постановка завдання. Метою статті є висвітлення історико-культурного значення сценічної діяльності Марії Заньковецької в контексті розвитку української національної культури. Завданнями є: окреслення біографічного й культурного середовища її формування; аналіз сценічних образів як виявів національного характеру; розгляд ролі актриси у контексті «театру корифеїв» та в процесі конструювання української культурної ідентичності.

Виклад основного матеріалу. Марія Костянтинівна Адамовська (сценічне ім'я – Заньковецька) народилася 1854 року в селі Заньки на Чернігівщині, в старій дворянській родині. Її родина, хоч і належала до привілейованого прошарку, зберігала тісний зв'язок з народною культурою та побутом. Саме цей контекст став основою для подальшого формування її художнього і світоглядного бачення, яке згодом вплине на розвиток українського театру. У сім'ї Адамовських любили пісню. Батько мав хороший голос, співав у церковному хорі місцевої Миколаївської церкви. Разом з батьком тут співала і Марія Костянтинівна. «Стоять, бувало, Маня вся в білому поруч

з батьком і так співає, що селяни плакали від зворушення» [1, с. 9]. Заньковецька часто в дитинстві просила свою няньку співати їй пісні, пісні ж були українські. Сумні мелодії українських пісень глибоко западали в душу малої дитини [10, с. 207]. Дитиною чотирьох років Марія вже вмila співати романси і охоче слухала гру на роялі. Взагалі родинна обстановка сприяла розвитку музичного життя майбутньої артистки. В Заньках часто любили влаштовувати домашні співи, концерти в колі близьких знайомих. З раннього віку дівчина була знайома з фольклором і народними традиціями, що надихало її на подальші пошуки своєї мистецької стежки. Відомо, що ще в дитинстві вона спостерігала за народними святами, що відзначалися у селі, і саме ці події залишили в її душі глибокий слід, який виявиться пізніше в її сценічних образах.

Освіта Заньковецької була класичною для того часу. Спочатку Марія перебувала в приватній школі Арендаренко в Кошелівці (на Ніжинщині), потім у гувернанток, в десятилітньому віці віддали до пансіону С. Ф. Осовської у Чернігові, де вона навчалася протягом 1864–1870 років [5, с. 3]. В пансіоні серед інших предметів були співи, танці, які викладали подружжя Прушинських. Обое виділяли артистичні здібності Марії Адамовської, і кожен з них хотів її бачити то чудовою балериною, то видатною співачкою. Пощастило майбутній акторці і з учителем словесності М. Вербицьким, пізніше відомий український поет і педагог. У пансіоні він ще завідував бібліотекою, тому міг порадити учням художні твори, які б були їм до смаку. Деякі книжки М. Вербицький приносив із власної бібліотеки. Саме завдяки вчителеві словесності Марія Адамовська познайомилася з «Кобзарем» Т. Шевченка, який полонив її душу, і вона на все життя стала прихильницею поета [14, с. 6]. М. Вербицький захоплювався театром. Він брав участь у драматичному гуртку Л. Глібова «Товариство, кохаюче рідну мову». Вистави тут готували Д. Старицький, О. Маркевич, І. Дорошенко тощо. В пансіоні М. Вербицький поставив дитячу казку «Дочка Кашея», в якій Марія Адамовська зіграла роль дівчини-сирітки. На її виконання звернули увагу педагоги. Марія обожнювала уроки М. Вербицького, готувала особливо ретельно все задане. На одному з уроків, після монологу Антігони, що Марія читала з піднесенням і драматизмом, клас завмер, а учитель порадив учениці продовжити навчання в театральному училищі.

Після закінчення навчання Марія робить перші кроки на аматорській сцені. В Ніжині існувала

любительська театральна трупа, яка мала благодійні цілі. Зароблені від вистави гроші йшли на допомогу бідним студентам, збіднілим або хворим представникам інтелігенції, пораненим на війні тощо. Репертуар складався з п'єс різних жанрів: драми, комедії, водевілі. Вистави користувались успіхом у жителів міста. З 1876 р. Марія почала брати участь спочатку у водевілях. Вони потребували від виконавиці гарного співу, уміння танцювати, розважати публіку. Вона наповнювала сцени своїм вигаданим, тільки для неї характерними дрібничками, які полонили глядачів. Особливо вразила їх Марія в ролі Наталки Полтавки в однойменній п'єсі І. Котляревського. За свідченнями очевидців, в виставі всі грали добре, але всіх зачарувала Марія Адамовська. Вона полонила глядачів гарним голосом і вмінням розкрити характер своєї героїні. З неабияким хвилюванням вона виконувала пісню Наталки «Віють вітри, віють буйні, аж дерева гнутьсь». Жити життя героїні і відтворювати його на сцені виявилось не складним для Марії. Адже, те, чим жила Наталка І. Котляревського, було добре знайоме актрисі. Все це вона спостерігала в житті селян, своїх знайомих. Все це було природне, життєво і майстерно відтворене на сцені, що вона підкорила всіх своїм талантом.

Виступ у виставі «Наталка-Полтавка» наче розділив життя на дві половини: час «театру для себе, батьків» – і час «театру для глядачів». Смісл іншого життя входив у її свідомість. Вона мріяла вступити до консерваторії, зайнятися співом, а потім потрапити на сцену. Як згадувала Марія Костянтинівна: «Любов до сцени захватила мене зовсім, і тільки було моїх мрій, що потрапити на справжню сцену» [4, с. 4]. Свої вокальні здібності Марія Костянтинівна розвинула під час навчання в Петербурзькій (1878–1880 рр.) і Гельсінській консерваторії (1880–1882 рр.). Директор гельсінфорської опери пропонував їй ангажемент і попри те, що вона не мала свого репертуару, обіцяв їй гарну платню [12, с. 17].

Кар'єра професійної актриси розпочалася 1882 р., коли Марія Заньковецька прийняла запрошення М. Кропивницького і вступила до акторської трупи міського театру Єлисаветграда (нині м. Кропивницький). Власне, знайомство з великим українським театральним режисером стало визначальним у кар'єрі Заньковецької. Марко Кропивницький і Марія Заньковецька утворили незабутній тандем, що підняв український театр на новий рівень. Спільна діяльність із Кропивницьким стала важливим етапом у формуванні її як акторки, яка змогла перевтілюватися в

різноманітні образи, що мали глибокий соціальний і психологічний підтекст.

Марія Заньковецька стала не лише частиною театральної трупи, а й активною учасницею культурного відродження українського театру в кінці XIX століття. Тоді український театр переживав період значного піднесення, і саме в таких колективах, як театр Кропивницького, а також трупах Старицького, Садовського, формувалися основи національного театального мистецтва. Заньковецька, як одна з головних акторок цих колективів, була на передовій цього процесу. Її участь у театральних постановках значною мірою сприяла розвитку української театральної школи, зокрема у напрямку створення яскравих, глибоких національних образів.

Сам театр, створений Марком Кропивницьким, не лише пропагував українську мову та культури, а й став важливим інструментом для поширення ідеї національної гідності та боротьби за соціальну справедливість. Репертуар був насичений творами українських авторів, і Заньковецька, працюючи в цьому контексті, стала носієм народної ідеї. Тут варто звернутись до слів М. Садовського: «...Це був такий триумф українського слова, якого більш ніколи воно не зазнавало. М. К. Заньковецька, цей велетень і талант, розгорнула перед публікою такі дивні риси простоти й мистецтва, в яких ця ... публіка потонула... Уперше у житті цей ситий блискучий салон побачив дійсне мужицьке життя. Життя того мужика, якого він бачив тільки з вікна вагона, в якому досі вбачав робочу тварину, що, з його погляду не мала ніякого почуття, ніякого болу, на страждань. Перед ним з'явилась не в розкішних убраннях артистка, ... – перед ним стояло обідране, забите життям дівча-наймичка. І, неважаючи на дрантя, яким покрито її тіло, вся її істота дихала божественною чистотою і повним любові й муки гарячим серцем. Уперше в житті своїм салон побачив таку артистичну гру, з якої повинен був переконатися, що в мужицькому змученому працею тілі, під драною його свитиною б'ється чисте, гаряче серце» [13, с. 69].

Під час своєї кар'єри в театрі Марія Заньковецька не тільки розвивала акторську техніку, але й створювала образи, які стали символами українського національного театру. Актриса грала в різних виставах, створювала виразні образи героїнь: «Наймичка» – Харитина, «Ой не ходи Грицю» – мати, «Не судилось» – Катря, «Маруся Богуславка» – Маруся, «Глитай, або Павук» – Олена, «Тарас Бульба» – мати, «За двома зайцями» – бублейниця, «Доки сонце зійде, роса очі виївсть» – Оксана,

«Наталка-Полтавка» – Терпилиха, «Не судилося» Катря, «Лимерівна» – Наталя тощо.

М. Заньковецька не просто виконувала ролі, а й надавала їм глибокого соціального та психологічного значення. С. Петлюра зазначав: «Здається, що артистка – це жива істота, живий конкретний персонаж з його радощами і горем, з його муками, з його гострими і болючими переживаннями, що ті гіркі сльози, якими плаче він, ті муки, які відбуваються в його серці і крають його – справжні, що їх переживає сама артистка, не як артистка, а як жива людина, що сама зазнала багато горя і мук в житті. Здається, що цими сльозами артистка-людина скаржиться на безталання, на життя, на мачуху-долю, що мольба або прокляття цій долі – то мольба і прокляття артистко-людини за ті шипи та терна колючі, які поранили її душу, пошматували її серце, розбили її ілюзії понівечили її» [10, с. 199].

Важливим аспектом її творчості було те, що вона не просто грала на сцені – вона впливала на глядачів, відображаючи їхні страхи, болі, надії й мрії через власне втілення сценічних образів. Заньковецька прагнула до того, щоб кожен її виступ став не тільки театральним дійством, а й культурною подією, що мав би відгук у суспільстві. Її особистість стала уособленням не тільки акторської майстерності, а й національної гідності, боротьби за збереження української культури в умовах політичного і соціального тиску. Гра видатної акторки мала гучний суспільний резонанс: «Ваша повага до того пригніченого люду, життя якого виявляли Ви на сцені, мимоволі знаходила відклик в серцях глядачів, будила свідомість, закликала до праці на рідній ниві» – йшлося у зверненні членів Київської студентської Громади [12, с. 101].

Марія Заньковецька втілювала на сцені не тільки драматичні ролі, але й соціально та культурно важливі образи, що мали глибоке значення для українського народу. Своєю грою вона демонструвала глядачеві глибокий психологізм, емоційну правду й моральну стійкість героїнь, що, з одного боку, відображали традиційні уявлення про жінку в українському суспільстві, а з іншого – стали символом народної боротьби на власну гідність і право на щастя. Важливим аспектом цих образів стало те, що вони мали народний характер, були близькими для простих людей, адже Заньковецька часто зображала героїнь, що переживали важкі життєві обставини та долю.

Виконуючи ролі в пєсах Івана Карпенка-Карого, Марка Кропивницького, Михайла Старицького, Заньковецька надавала особливого

значення деталям, мові інтонаціям і рухам, що були притаманні українському селянству. Її героїні ставали не просто сценічними постатями, а символами національного характеру: чесності, самопожертви, глибокого паріотизму.

Яскравим прикладом стала роль Наталки в «Наталці-Полтавці», в постановці Заньковецька втілювала образ простої селянської дівчини з глибокою внутрішньою гідністю, розумом і моральною чистотою. Її Наталка не була ідеалізованою постаттю: актриса наділяла героїню реалістичними рисами – життєлюбством, хитрістю, прагненням до щастя через працю і наполегливість. Така інтерпретація сприяла тому, що персонаж став символом стійкості і національної свідомості. Знаковим образом стала Харитина з драми І. Карпенка-Карого «Безталанна». Через образ жінки, яка страждає від зради та соціальної несправедливості, Заньковецька передавала глибокі соціальні болі українського села. Її виконання ролі вирізнялось надзвичайною емоційною насиченістю: кожен жест й інтонація викликали в глядача співчуття і розуміння трагічної долі жінки, позавленої права на особисте щастя. Преса, зокрема, так відгукувалась про гру Заньковецької: «Українська жінка постала перед нами, постала у всій її красі, з усіма її нескінченними смутками, з рідкісними радощами, з вадами та турботами, з високою чистотою моральною... Разом з вами ми плакали, разом з вами ми сміялись, разом з вами ми ми винесли рятівну надію на те майбутнє, коли осушаться ці сльози...» [12, с. 75].

Тривалий час актриса грала «Марусю Богуславку», вистава користувалася попитом і викликала позитивні відгуки. Зокрема зазначалось, що в грі Заньковецької були не тільки жінка і матір, але й надхнення патріотка. І цей останній патріотичний момент займав досить помітне місце. На думку рецензентів, варто прийти до театру і дивитись пєсу для того тільки, щоб почути клятву Марусі на вірність батьківщині та обіцянку здобути волю невільникам.

Заньковецька з особливою увагою ставилась до автентичності образу, її акторський метод включав уважне дослідження традицій народного одягу, пісенної спадщини, обрядів, що додавало сценічним виступам надзвичайної правдивості й емоційної сили. Через мову жестів, міміку, побутову поведінку вона досягала високого рівня художнього узагальнення, втілюючи типові риси народної культури.

Особливо яскраво національний характер виявлявся в драматичній напрузі сценічних

конфліктів, де її героїні боролися за власну гідність, любов, право на щастя. У цих образах втілювалась не тільки індивідуальна доля персонажа, а й доля цілого народу, який прагнув зберегти свою самобутність в умовах колоніального гніту. Такм чином, сценічні образи Марії Заньковецької стали художніми репрезентаціями національного характеру українців. Вони не лише глибоко відображали соціально-психологічні риси свого часу, а й утверджували ідею національної гідності, що надовго закарбувалася в культурній пам'яті українського суспільства.

Український театр кінця XIX – початку XX століття був тим простором, де відбувалася боротьба за національну ідентичність. Театр, де працювала Заньковецька, був не тільки майданчиком для виступів акторів, а й важливим культурним явищем, через яке передавалась українська історія, традиції, мрії. Заньковецька, разом з іншими видатними театральними діячами, стала частиною цього процесу.

Марія Заньковецька виступала з виставами по всій Україні і за її межами. Скрізь вона мала успіх, її талант зробив би честь найкращій європейській сцені. Її неодноразово запрошували на російську імператорську сцену, в Малий театр О. Суворіна, в московський театр Корша. В цих театрах значно більшими були гонорари, тут очікувала ще більша слава. Проте, М. Заньковецька була свідомо діячка української сцени, вона залишилась працювати на рідній сцені, в рідному театрі. Добре відомі слова актриси, сказані нею Суворіну: «Наша Україна

надто бідна, щоб можна було її залишити. Я дуже люблю її, мою Україну, і її театр, щоб прийняти запрошення» [2, с. 29].

Марія Заньковецька була не лише акторкою, але й важливою публічною фігурою. Її ім'я стало символом боротьби за культурне відродження України, її виступи сприймалися як акт протесту проти культурної асиміляції та русифікації. Через свій акторський талант, емоційну правдивість та глибоке розуміння народних образів вона сформувала образ культурної героїні. Виступи Заньковецької стали важливим культурним актом, який об'єднував людей і надавав їм моральних сил у важкі часи.

Висновки. Отже, сценічна діяльність М. Заньковецької мала глибоке національно-культурне значення, перетворивши її на символ духовного відродження України в умовах імперського тиску. Заньковецька використовувала народні традиції, пісенну спадщину та глибинне психологічне перевтілення, створила низку сценічних образів, що стали еталонами української драматургії. Її співпраця з корифеями українського театру, особливо з М. Кропивницьким, сприяла становленню нового типу національної сцени, яка формувала свідомість українського глядача. Заньковецька постає не лише як видатна акторки, а й як культурний ідеолог, чії ідеї й діяльність стали складовою частиною українського національного дискурсу. Образ актриси в історичній пам'яті перетворився на метафору національного духу, що залишається актуальним і в сучасному культурному просторі України.

Список літератури:

1. Богомолець-Лазурська Н. М. Життя Марії Заньковецької. Київ, 1961. 66 с.
2. Вінок спогадів про Заньковецьке / упоряд. О. Валтуля. Київ, 1950. 260 с.
3. Дурилін С. М. Марія Заньковецька. 1860–1934. Життя і творчість. Київ, 1955. 520 с.
4. Заньковецька М. Коротка біографія артистки Державного народного театру Марії Костянтинівни Заньковецької. *Український театр*. 1994. № 4. С. 4.
5. Кириленко Й. М. Нове про Заньковецьку. *Український театр*. 1977. № 1. С. 3.
6. Корнійчук В. Марія Заньковецька. Світова велич генія національного: мистецтвознавче дослідження / упоряд. В.П. Корнейчук. Київ, 2015. 496 с.
7. Левченко В. З історії українського театру: бенефіси Марії Заньковецької в Одесі. Південний Захід. Одесика. *Історико краєзнавчий наукових альманах*. 2013. Вип. 16. С. 240–252.
8. Марія Заньковецька – видатний театральний діяч України. *Література та культура Полісся*. Вип. 25 / відп. ред. Г. В. Самойленко. Ніжин. 2004. 203 с.
9. Нечуй-Левицький І. Марія Заньковецька, українська актриса. Світова велич генія національного: мистецтвознавче дослідження / упоряд. В. П. Корнейчук. Київ, 2015. С. 188–193.
10. Петлюра С. До ювілею М. К. Заньковецької. Марія Заньковецька. Світова велич генія національного: мистецтвознавче дослідження / упоряд. В. П. Корнейчук. Київ, 2015. С. 195–212.
11. Ревуцький В. П'ять великих акторів української сцени. Париж, 1955. 93 с.
12. Рулін П. Марія Заньковецька: життя і творчість. Київ, 1929. 109 с.
13. Садовський М. К. Велетень і талант. Марія Заньковецька. Світова велич генія національного: мистецтвознавче дослідження / упоряд. В. П. Корнейчук. Київ, 2015. С. 69.

14. Самойленко Г. В. Марія Заньковецька у розвитку театральної культури на Чернігівщині. *Література та культура Полісся*. Вип. 25. Ніжин, 2004. 203 с
15. Чаговець В. Марія Заньковецька на шляхах життя і творчості. Київ, 1949. 108 с.

Nescheret V. O. MARIA ZANKOVETSKA AS A SYMBOL OF NATIONAL SPIRIT: HISTORICAL AND CULTURAL DIMENSION OF STAGE ACTIVITY

The aim of the article is to highlight the historical and cultural significance of Maria Zankovetska's stage activities in the context of the development of Ukrainian national culture. The methodological basis of the study is an interdisciplinary approach that combines historical and cultural and art history methods of analysis. The historical and cultural method was used to study the socio-political context in which Maria Zankovetska's creative activity was formed and implemented, as well as to outline the cultural trends of the Ukrainian theater of the second half of the 19th – early 20th centuries. The art historical approach made it possible to analyze the features of Zankovetska's acting, her stage language, facial expressions, the emotional load of the roles, as well as the audience's reception. Elements of the biographical method were used to reconstruct the actress's life path. The principle of historicism was applied, which provided a comprehensive analysis of the actress's stage activity in relation to the era.

The article examines the stage activities of M. Zankovetska as a key factor in the formation of Ukrainian national identity in the cultural space of the late 19th and early 20th centuries. The focus is on how the images created by the actress revealed the deep spiritual code of the Ukrainian people and reflected social, moral, and national ideas. The author analyzes how Zankovetska, under the conditions of the imperial ban on the Ukrainian language, managed to forge a new artistic paradigm that combined the aesthetic and ideological. Her collaboration with representatives of the "theatre of luminaries", in particular M. Kropyvnytskyi and I. Karpenko-Kary, is considered as an important stage in the formation of Ukrainian professional theater. The study focuses on Zankovetska's role in preserving national traditions, recreating folklore heritage, and shaping the national feminine image. The emphasis is on her influence not only as an actress, but also as a cultural figure, whose stage practice acquired symbolic meaning for the Ukrainian national spirit, combining artistic talent, civic position, and historical memory. Her image became a landmark in the formation of the Ukrainian cultural canon, and her work became a source of identity for future generations.

Key words: Maria Zankovetska, historical and cultural aspect, stage activity, "theatre of the coryphaeus".